

179847

TARİHİ, KÜLTÜRÜ VE SANATIYLA
EYÜPSULTAN
SEMPOZYUMU

X

TEBLİĞLERİ

Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Araştırmaları Merkezi Kütüphanesi	
Dem. No:	179847
Tas. No:	056.141 EYÜS

EYÜP BELEDİYESİ
444 30 00

Tel: (0212) 563 16 65 - 616 00 98

Fax: (0212) 616 00 78

http: www.eyup.bel.tr

EYÜP BELEDİYESİ

KÜLTÜR YAYINLARI

37

GENEL YÖNETİM
AHMET MALATYALI

YAYIN SORUMLUSU
İRFAN ÇALIŞAN

BASKI - CİLT - GRAFİK
TAVASLI MATBAACILIK

0212 451 31 32 (pbx)

BASILDIĞI YER
İSTANBUL

BASKI TARİHİ
KASIM 2006

ISBN
6087-03-X

*Eyüpsultan Sempozyumu kitabında kullanılan,
tebliğ sahibine ait olanlar dışındaki görsel malzemeler
Eyüp Belediyesi arşivine aittir. Kitaptaki tüm yazıların ve görsel malzemelerin
yayın hakkı Eyüp Belediyesi'ne aittir.*

H2.EYYUB TÜRBE VE MAĞARASI ETRAFINDA GELİŞEN HALK İNANÇLARI EYÜP ALEYHİSSELAM'DAN EYÜP SULTAN'A HALK KÜLTÜRÜ KÖPRÜSÜ

Dr. Yaşar KALAFAT

1939 yılında Kars'da, Trabzonlu bir ailenin ferdi olarak dünyaya geldi. Hayata, 1962 yılında mezun olduğu Atatürk Üniversitesi ile, Ziraat Yüksek Mühendisi olarak atıldı. Başbakanlık'daki görev yıllarında Gazi Üniversitesi Eğitim Fakültesi'ni de bitirip, takip eden yıllarda Kayseri Erciyes, Ankara Hacettepe Üniversitelerinde Dinler Tarihi, Halk Edebiyatı ve Cumhuriyet Tarihi Disiplin dallarında lisansüstü eğitimler aldı. İnkılap Tarihi ve Uluslararası İlişkiler alanlarında Türkiye'de ve Kazakistan'da doktora çalışmaları yaptı. 1999 yılında emekli olup, 6 yıl ASAM'da Kafkasolog olarak çalıştı. Halen Türk költürlü halkların inançlarını karşılaştırmalı olarak incelemekte ve Türk költür coğrafyası merkezli költür stratejileri üzerinde çalışmakta, ulusal ve uluslararası sempozyum türü ilmi faaliyetlere katılmakta, çalışmalarını makale ve kitaplar halinde yayınlamaktadır 2 çocuk ve 3 torun sahibi olan Kalafat Ankara'da yaşamaktadır. İrtibat adresi (yasar.kalafat@mynet.com, yasarkalafat@gmail.com) olan anılan şahıs çalışmalarını (www.yasarkalafat.info ←http://www.yasarkalafat.info/→). toplamaktadır.

Biz bu bildirimizde, Tarihi Kültürü ve Sanatıyla Eyüp Sultan Sempozyumu'na Şanlıurfa Siverek'te türbesi bulunan Eyüp Peygamber etrafında oluşan halk inançları ile ilgili tespitlerimizle katılıyoruz. Bunu yaparken Şanlıurfa ve bu arada Siverek'teki diğer türbeler ile ilgili halk inançlarını da sunumumuza almak istedik Ayrıca, Şanlıurfa merkezdeki Hz. Eyüp Peygamberin Çile Mağarası ile halk inançlarını da karşılaştırmalı aktarmaya çalışacağız.

Bildirimizin planını yaparken Şanlıurfa ve Eyüp Aleyhümüsselam örneğinde olduğu gibi, Eyüp Sultan ve çevresindeki ulu zatları da Diyanet İşleri Başkanlığı arşiv kayıtlarını esas alarak yapalım istedik, ancak gerek literatürden takip edebildiğimiz ve gerekse de alanda yapabildiğimiz gözlemlerden gördük ki, Bid'adla, hurafe ve şirk ile mücadele adında mistik folklor adına adeta ne varsa kazanılıp atılmış. İslam'a girmiş İslam dışı inanç ve uygulamaların savunulması adına değil, halk mistisizmi adına konuya bakılınca, inanç merkezi olan bu iki bölgemizi karşılaştırmak kolay olmamıştır.

Diyanet İşleri Başkanlığı Arşiv Kayıtlarına göre, Şanlıurfa merkezde; Dede Osman Avni, Şeyh Bekir, Ali Efendi, Nebi Efendi, Şeyh Maksud, Abdullah Dede, Şanlıurfa Bilecik'te; Deh (Dev) Kubbesi, Melik Mahir, Ala Burç, Şeyh Cemaleddin, Şeyh Müftah, Hasan Kaşif Baba, Şeyh Şafi, Şeyh Abdullah, Zehravay, Hakim Baba, Şanlıurfa Halveti'de; Şih Salih, Şanlıurfa Harran'da; İmam Bakır, Şeyh Hayati Harrani, Şanlıurfa Suruç'ta; Şeyh Mesleme bin Name, Şeyh Muhammed Lütfü, Kemal Hoca, Cerrah Baba, Koç Baba, Şanlıurfa Vi-

Hz. Eyyüp Peygamber ve makamı. Şanlıurfa. Türkiye'miz, Kutsal Mekânları, Boyut yay. sf. 230

ranşehir'de Hz. Eyüp Nebi Aleyhimüsselam, Hz. Eylese Aleyhimüsselam, Hz.Eyyub (a.s) in eşi Hz. Rahime bulunmaktadır. (Dr. Abdulkadir Sezgin "Eren ve Evliya Kavramının Dini Tarihi Folklorik İzahı ve Eren İnancı Üzerine Düşünceler" 1. Uluslararası Türk Dünyası Eren ve Evliyalari Kongresi Bildirileri, Ankara, 1998. s.443-457)

Türkiye Gazetesinin Doğu Anadolu Evliyalari isimli yayınında ise; Hasan Gaziyani, Hayat bin Kays el- Harrani, Osman Es-Süruci, Osman, Şeyh Mesut Horasani'nin hakkında bilgi vardır. (Türkiye Gazetesini, Peygamberleri Tarihi Ansiklopedisi 2, İstanbul 2004.s.19-3)

Hz. Eyyub Hz. İslak'ın oğlu İly Evladından Musa bin Ravil veya Razih bin İly'in oğludur. Hanımı Rahime Hz. Yusuf'un oğlu Efraim'in kızıdır. Eyyub aleyhimüsselam uzun boylu, kıvrıkcık saçlı, güzel yüzlü, geniş göğüslü, kısa boyunlu ve adaleli kollu idi. Çok zengin iken, kendisinden Kur'an-ı Kerim'de Nisa Suresi 163. ayet'te , En'am Suresi

84. ayet'te Sad Suresi, 43. ayet'te açıklama yapılmaktadır.

Hız. Eyyub çok varlıklı iken Fira-vun'un daveti üzerine Mısır'a gider, mallarını, ailesini ve sağlığını yitirir. Kendisine sadece eşi Rahime yardımcı olur. Şeytanın bütün gayretine rağmen imanını yitirmez, şeytana uymaz, hamt eder sabreder ve Allah O'nu tekrar mü-kafatlandırır. (a.g.e., a.g.y.)

Şanlıurfa'daki Eyyub Peygamber Mağarası, Hız. Eyyub'un çile çektiği vücudundaki yaralara sabırla katlandığı yer olarak bilinir. Burası Hız. İbrahim'in Nemrut tarafından ateşe atıldığı yer olarak bilinen balıklı Göl'den fazla uzak değildir. Mağaraya merdivenle inilmektedir. Mağaranın 15-20 metre yakınında ise, yaralarını şifa bulması için kendisine Allah (c.c.) in lütfettiği kutsal su varken bu su halen yoktur.

Ağrı, acı tahammülü güç ve katlan-ması zor hadise ve vak'alar karşısında dişini sıkıp dayanma manasına gelen sabrın bir çok surede geçmektedir. Sabredilen hususlar itibariyle sabrın üzerinde durulmuştur. Bunlardan başka bazıları sabrı başa gelen şeyler karşısında edebini bozmamak gibi anlamları üzerinde de durmuşlardır. (M. Fetullah Gülen, Kalbin Zümrüt Tepele-ri,c.1, İstanbul, 2004, s.143-151) "Bu açıdan denilebilir ki; bela, mükellefiye-tin ağırlığı ve masiyetin baskısı, potansiyel birer rahmet olduğu gibi, bunlar karşısında gerekli tavır almak da bu rahmetin özü sayılabilir. Bu özün özü ve esası da ne bu ağır yükten ne de ona katlanma keyfiyetinden kimsenin haberdar olmamasıdır... bu hususla alaka-lı ne hoş söyler Fuzuli;

Aşığım dersin bela-yı aşktan ah ey-

leme

Ah edip ağyarı ahından agah eyle-me.!" (a.g.e.a.g.y.)

Hız. Eyyub Peygamber'in mağarasına çeşitli dilekler için gidilmektedir. Bu ziyaretlerde; kısmet açılması, evlat sahibi olma, sağlık dileme ve benzeri konularda adaklarda bulunulmakta, daha sonra ikinci bir ziyaret ile, hacet sahipleri nezirlerini yarine getirmektedirler. çocuk dileği ile gelenler, çocuklarına Hız. Eyyub'un ismini vermektedirler. Mağaraya yukarı kısmındaki bir delikten dilekçe kağıtları da atılmaktadır. Sevdalı, işsiz, üniversite eğitimi ile sorunu olan genler sorunlarını yazdıkları kağıtları, bu delikten içeriye atmaktadırlar.

Kuzey Afganistan'da Belh Bölgesi'nde bir kısım yatırlar ile, Kuzey Irak'ın Erbil Bölgesi'ndeki bazı yatırlar da merdivenle inilecek türden yerin altındadırlar. Bu türden mezarlar Çile Mağarası olabilecekleri gibi, tevazu adına, kibirlenmeme adına, nefsi yenme adına yerin altında olmayı tercih etmiş olabilirler. Diğer taraftan ölmeden evvel, ölmeği simgelemiş olma adına da, bu tercih yapılmış olabilir. İran'da camilerde ve şehitliklerde mevtalar zemine defnedilmekte ve bunların üzerinde yürünebilmektedir. Camilerde imamın namaza durduğu alan, cami zemininden 20 cm. kadar aşağıdadır. (Yaşar Kalafat "Vatan-İran-Turan Hattı ve Caferi Türklerde Halk İnançları" Türk Dünyası Araştırmaları, Haziran 1997, S. 108, s 33-101)

Belh'te gördüğümüz bazı türbeler ve Şırnak Cizre'deki Mem ü Zin türbesinde genç aşıklar türbe örtüsündeki kağıtlara yazdıkları dileklerle, dilekte

Balıklı Göl
(Halil-ür Rahman ve Ayn-ı
Zeliha Gölü) Şanlıurfa
Türkiye'miz Kutsal
Mekânları, Boyut yay.
sf. 229

bulunmuş olmaktadır. Biz, bu uygulamanın da bir benzerini Belh'te resimlemiştik.

Hız. İsa'nın kutsandığı yer olarak bilinen Peygamberler şehri Urfa'da Eyyub Nebi, Siverek'e 100-110 Km. mesafede Eyyub Nebi Beldesi'ndedir. Buradaki türbesi, 15 yıl kadar önce onarıma alınmış, camisi, çeşmesi, türbesi ve çevre düzenlemesi yapılmıştır. Türbede orta boy bir karpuz kadar, tam çapı 20-25 Cm kadar olan küre şeklinde ağır bir taş vardır. Bu taş "şifa Taşı" olarak bilinir. Bilhassa bel ağrılarına iyi geldiğine inanılmaktadır. Ağrıyan yerlere sürülen bu taş, yere uzatılmış hastanın üzerinde yuvarlandırılmaktadır.

Bu tesisin cami imamının ifadesine göre, türbenin yerinin tespiti ile ilgili iki menkıbe vardır. Bunlardan birisine göre, türbenin yerinin tespiti IV. Murat'ın, "Hasan Duk Tepesi'nde Eyyub Nebi Yatıyor türbesini yaptır" diye bir rüya görüşü. Diğeri ise, aynı seferde IV. Murat'a "atını serbest bırak, durduğu yerde Eyyub Nebi yatıyor" rüyasında talimat verilmesi.

Rüyada ulu zatı görüp, türbesinin

yerini bu yöntemle belirlemek, Türk menkıbe kültüründe bulunan bir motiftir. Ayrıca atın kahramanına yardımcı olduğu, birtakım atların göksel nitelikleri olduğu inancını gösteren efsanelerimiz de vardır.

Hız. Elyasa ise, Hız. Eyyub'un ziyareti için Eyyub Nebi Köyü'ne gitmiştir. Geldiği yer ile Hız. Eyyub'un mezarı arasında 40 arşın vardır. Ulaşmasını istemeyen şeytan, Hız. Elyasa'ya gelir, "Hız. Eyyub'e ulaşabilmen için yürüdüğün kadar daha yürüyeceksin" der. Hız. Eyyub'a ulaşabilmek için çok dolaşmış olan Hız. Elyasa, "Yarabbi ayaklarımda takadım kalmadı" der ve orada ruhunu teslim eder, oraya da defnedilir. Şeytanın bir peygamberi aldatılabileceği görüşüne itibar etmeyen görevliler, her iki peygamberin türbeleri arasında bir tepe olduğu bu tepenin görüş zaviyesini daralttığı fikri üzerinde dururlar. Yapılmış olan tepe ağaçlandırılmıştır. Buralar cuma ve bayram günlerinde ziyarette dilekte bulunmak için insan akınına uğrarlar. Psikolojik rahatsızlıkları olanlar, sabahleyin gelip bir gece türbede konaklamaktadırlar.

Eyyub Nebi'nin sırtını dayayarak sabır gösterdiği taş, "sabır taşı" olarak biliniyor. Burayı ziyaret edenler sırt ağrılarının şifa bulması için sırtlarını bu taşa dayıyorlar. Bu taşın diğer adı "kut taşı" veya "kurtlu taş" dır. Hz. Eyyub yaralarının üzerindeki kurtçuklar yere düşünce, "sizin nasibiniz buradan" diyip, kurtçukları beslenmeleri için tekrar yaraların üzerine koyarken, bu taşa yaslanmıştı. Halk buradan götürdüğü toprağı, her derde karşı korunmak için yararlanmaktadır. Hz. Eyyub'un türbesinin bulunduğu bahçede, üzerinde 1334 yazılı Şeyh Abdurrahman Baba'nın da mezarı vardır.

İmam Bakır Köyü'nde, İmam Bakır ve Harrani Hazretleri ile ilgili yerinde inceleme yapabilmeye imkanı bulduk. İmam Bakır'ın, Hz. Fatma'nın torunu olduğu, Hayati Harrani İbn-Kays, Hz. Muhammed'in 4. dereceden neslinden olduğu ifade edilmektedir. Bu köye ziyarete gelenler ilkin İmam Bakır'ı, sonra Harran Hazretlerini ziyaret etmektedirler. İmam Bakır'ın bir savaş esnasında burada parmağı kanayıp kanı buraya akmıştır, kendisi burada yatmaktadır. Harran'da yapılan yağmur duası için, buraya gelmekte, hayvanlar yavrularından ayrı tutularak melemeleri sağlanılarak, Allah' (c.c) in merhametine talip olunmaktadır. Ayrıca burada kurban da kesilmektedir. Yağmur duası esnasın birçok yerdeki uygulamadan farklı olarak, duaya katılanların hepsi değil, sadece merasimi idare eden imam cüppesini ters giymektedir. (Yaşar Kalafat, "Urfa Yöresi'nde Halk İnançları Çerçevesinde Karakeçililer, Arapça Konuşanlar", Erciyes, Aralık 2000, S.276, s. 6-10)

Tanrı'nın merhametini, rahmetini celbede bilmek için Afganistan Türkleri yağmur duasına "yetim kız çocuğu" çıkarırlar ve Çömçe Gelin olarak dolaştırılan bu çocuğa evlerden su serpilir. "Yağmur alayları"nda çocukları yer alması da rahmeti merhameti celp etmeğe matuftur. Çocukları üzerlerine serpilten su ise, "yağmur iyesi" ne yapılmış saçıdır.

Hayat el Harrani'nin türbesinde bulunan tabelasındaki yazıda, "Hayat el Harrani" (Hayat ibn Kays) XII.yy. da Harran'da yaşamış büyük bir İslam alimidir. 1185'de vefat etmiştir. Türbe Eyyubiler zamanında yapılmıştır. Selahaddin Eyyubi savaştan evvel duasını alırdı. Camisi 1195 yılında Eyyubiler tarafından yapılmış 1339, 1755 ve 1858 yıllarında tamir edilmiştir. Bu bölgeye yağmur duası yapmak için gelmişti. Ebul Vefa olarak geçmektedir. Yazısı vardır. (a.g.m)

Bu yörede iftiraya uğrayanlar İmam Bakır veya başka bir Ulu Can'a gider, oraya gömleklerini koyar ve sonra o zati yardımlarına çağırırlar. İslam'da yardım sadece Allah'tan istenir. Hz. Muhammed'in şefaati de istenilecek ise, doğrudan doğruya peygamberden istenilmez, Allah'tan istenir. "Allah'ım peygamberinin hatırına senin şefaatine aracı olmasını nasip" denilir. Bu çerçevede Şeyh hayatta iken ve öldükten sonra, kendisinden hikmet beklenirken O'nun asası, kaftanı ve tespihinden de hikmet beklenir.

Urfa yöresinde anadili Kırmanca, Zazaca ve Türkmençe olan halk çocuğu olmuyor ise, ilkin doktora ve daha sonra da ; Şeyh Ocağı, ziyaretler ve Alim zatların mezarlarına gelmekte, bu tür-

den yerleri ziyaret etmektedirler. Ziyarete giden şahıs talebini ziyarette yatmakta olan zattan değil, Allah'tan yapar. Bu arada, "Allah'ım burada yapan senin peygamberindir. Bunun hatırı için benim çocuğum olmuyor, benim de bir çocuk sahibi olmamı nasip et" der. Ziyarete gidenin adağı var ise, kurban keser, adak kurbanın etinden kendisi yemez, konu komşuya ikram eder. Çocuk dünyaya geldikten sonra, kurban bir defa daha kesilir.

Siverek'teki Zazalar'ın ulu zatları olarak bilinen kimseler; Koçak Baba, Cerrah Baba olmakla beraber, halk etnik farklılık gözetmeksizin çevre ziyaretlerine giderler. Sünni halk, Zaza, Kırmanç ve Türkmenler daha ziyade suni inançlı olduğu bilinen ulu mezarlara giderler, Alevi inançlı Müslüman kesim ise, daha ziyade Alevi inançlı yatırları tercih ederler.

Zazaca konuşan halkta, çocuğu olmayan veya çocuğu yaşamayan gelin, kismetini açılmamış yetişkin kız, bu hacetlerini karşılanması için, ziyaret yerlerine ve şeyhlere giderler. Bu gidişler, ziyaretler çoğunlukla Cuma akşamları olur. Şifa niyetine gelenler, türbede veya şıhda bir gece konaklayabilirler.

Türbe kapısına yaparak şifa aramak batı Anadolu'da da görülür. İran'da ise, İmam zadeler ve içerisinde ulu kabirlerin bulunduğu camilerin kapıları önünde şifa umudu ile hasta yatırılır. Bizim bu türden uygulamaları resimlediğimiz bir çalışmamız olmuştu (Kalafat, Vatan-İran-Turan..)

Urfa Zaza'larında türbe ziyaretine gidildiğinde teberrük olarak türbeden "toprak" alınır, bu toprak suda eritilir ve eriyik şifa niyeti ile içilir. Hz. Ey-

yub'un toprağı ise, bereket için kullanılmaktadır. Buradan günün her saatinde toprak alınabilir. Bu topraklar evlerde de kıymetli bir matah olarak saklanırlar. Ruhi rahatsızlıkları çok olan hastanın tedavisi için, hasların türbeye zincirlendikleri de olur.

Urfa'da Karakeçili Türkmenlerinde ziyarete giderek çocuk edindiklerine inanan aileler, bu ziyareti 7 yıl tekrar ederler. Ziyaretlerde her yıl bir kurban kesilir, kurbanın etini kurban sahibi yitmez, eti ziyarette dağıtır. Gidilen ziyaretteki zatın adı çocuğa verilir. İmam Bakır bu türden isimlerden birisidir. Bu çevrede kız çocuğu olan kimsenin erkek çocuğu yok ise, mesele 6 kızı olduğu halde çocuğu yoktur, denir. Ziyarete gidilerek edinildiğine inanılan çocuk, askere gidince veya evlenince de bu türbeyi özel olarak ziyaret eder.

Viranşehir Karakeçili Türkmenlerinde çocuğu olmayan anne için "boylama" yaptırılır. Gelini çocuğu olması için şeyhlere ve ziyaret yerlerine götürürler. Ziyarete giden kimse dua okunduktan sonra, "dilek tutma" işlemine geçer. Dilek tutulurken "Allah'ım önünde oruç tutmayı, kurban kesmeği, fakir sevindirmeği adıyorum" der Çocuk dileği ile ziyarete giden kimse, bir kurban hamile olduğu, kaldığı zaman bir kurban da çocuğu olunca keser. (Kalafat, Urfa Yöresinde Türk..)

Eyüp'ten tespitini yaptığımız ulu kabirler arasında; Eyüp Sultan Türbesi (Camii Kebir Mahallesi Bostan İskelesi'ndedir), Adile Sultan Türbesi (Bostan İskelesi Sokaktadır.), Abdurrahman Paşa Türbesi (Eyüp Sultan Mahallesi Bostan İskelesi'ndedir.), Bekir Ağa Türbesi (Eyüp Sultan Camii Avlu Giri-

şi'ndedir.), Bulak Mustafa Paşa Türbesi (Fethi Çelebi Caddesindedir.), Ferhat Paşa Türbesi (Eyüp Sultan Mahallesi Camii Kebir caddesindedir.), Feridun Paşa Türbesi (Eyüp Sultan Mahallesi Beybaba Caddesindedir), Hasan Hüsnü Paşa Türbesi (Boyacı Sokaktadır.), Miri miran Mehmet Ağa Türbesi (Camii Kebir Mahallesi Beybaba Sokaktadır.), Mihrişah Sultan Türbesi (Eyüp Sultan mahallesi Küçük Emirler sokaktadır.), Hakkas Hasan Paşa Türbesi (Cezmi Kasım Mahallesindedir.), Pertev Paşa Türbesi (Eyüp Sultan Mahallesi Küçük Emirler Sokaktadır.), Siyavuş Paşa Türbesi (Eyüp Sultan Mahallesi Camii Kebir Sokaktadır.), Şah Sultan Türbesi (Cersi Kasım Mahallesi, Feshane Defterdar caddesindedir.), Pir Ahmet Edirnevi Türbesi (Defterdar Caddesindedir), Üryanizade Esat Efendi Türbesi (Camii Kebir Mahallesindedir.), Zal Mahmut Paşa Türbesi (Cezrikas Mahallesindedir.), Sultan V. Mehmet Reşat Türbesi (Eyüp Sultan Mahallesi Küçük emirler Caddesindedir.)

Eyüp'de Sinan'ın eserlerini anlatırken Suphi saatçi, türbeleri de vermektedir. Bunlar; aya Paşa Türbesi, Dukağinzade Mehmed Paşa Türbesi, Lala Hüseyin Paşa Türbesi, Pertev Paşa Türbesi, Semiz Ali Paşa Türbesi, Siyavuş Paşa Türbesi, Sokulu Mehmet Paşa Türbesi, Sokulu Mehmet Paşa Evladı Türbesi, Zal Mahmud Paşa Türbesi'dir. (Doç. Dr. Suphi Saatçi, "Sinan'ın Eyüp'teki Cami ve Mescitleri üzerine Gözlemler", Tarihi, Kültürü ve Sanatıyla IV. Eyüp sultan Sempozyumu Tebliğler 5-7 Mayıs 2000, İstanbul, 2000, s.178-183) Eyüp'teki türbeler şüphesiz bu kadar değildir. Eyüp türbelerine da-

ir yapılmış Ebu'd-Derda, Adile Sultan, Karyağdı Sultan, Hazreti Halid, Eyüp İzzet Efendi, Mehmet Hulusi Efendi gibi münferit çalışmalardan da yola çıkılarak geniş bir türbe envanteri, ve bibliyografyası çıkarılabilir. Sıkıntı duyulan nokta, türbeler etrafındaki halk inançlarının yazılı kaynaklarda olmayışının yanı sıra alandan derlenilmeleri imkânının da giderek kalmayışındadır.

Eyüp'teki bu ve diğer türbe sahibi kimselerin türbeleri çeşitli özellikleri ile hayatları eserleri ile birlikte incelenmiş ve fakat efsanevi yaşamları veya yaşamlarından sonra türbeleri etrafında geliştirilen efsaneler, onlarla mücadele edercesine yok sayılmış ve bu İslam adına yapılmıştır. Dinler arası diyalogun hüküm sürdüğü Eyüp semti dahil İstanbul'da farklı dinlerin çeşitli mezheplerince dini folklorlerini yaşattıkları, Eyüp'te İslam, adeta ifrata kaçılarak halk kültüründen tamamen soyutlanılmaktadır. Öyle ki, yüzyılların mistik geleneği olan sünnetlerde veya evliliklerde türbe ziyareti yapmak, hayır duada bulunmak da maalesef sorun olabilmektedir. Eyüp'le ilgili yapılan çok saygın ilmi çalışmalar daha ziyade; Nakşibendilik gibi belirli yüzyıllara dair tarikat hayatı, menakıbnameler itibarıyla Eyüp, dini mimari itibarıyla Eyüp, Mezar Geleneği itibarıyla Eyüp, Eyüp mezar taşlarının sanat tarihi itibarıyla anlamlandırılmaları, Sahabe ve Ensar Kabirleri itibarıyla Eyüp, Türbelerin tamiiri itibarıyla Eyüp, İç dekorasyon itibarıyla Eyüp türbeleri, Farklı yüzyıllarda Eyüp türbeleri, gibi alanlarla ilgilidirler. Bazen da türbede yatan şahsın imaretine veya vakfiyesine dair kaynak bulunabilirken, türbenin halk kültürü

ile ilgili bilgilerine ulaşamamaktadır. Mesela "Çifte Gelinler Türbesi" nin muhakkak bir efsanesi vardır. Efsanelerin kültürlerdeki yerleri inkar edilemez, ancak bu tür bilgilere ulaşmanın yolları bizim tarafımızdan da kesilebilmektedir. "Cennet Meyveli Mezar Taşları" bütün boyutları ile incelemeğe alınırken, incelemenin halk tasavvufu boyutu ihmal edilir ise, doğaldır ki, inceleme nihai safha itibariyle eksik kalmış olacaktır.

Biz Eyüp türbelerinde alandan yaptığımız tesbitlerde, türbe etrafında tavaf, türbe etrafında birikmiş yağmur suyuna kutsiyet atfetmek, adakta bulunarak ziyarete gelmek ve benzeri uygulamalara rastladık. Bunları birebir karşılaştırma cihetine ise gitmedik. Şüphesiz bunlar ve benzerleri arasında batıl veya bid'ad olanlar da vardı. (Prof. Dr. Süleyman Toprak, "Fethin 550. Yılında Eyüpsultan Türbesi Nasıl Ziyaret Edilmeli", Tarihi, Kültürü ve Sanatıyla VII. Eyüp sultan Sempozyumu tebliğler 9-11 Mayıs 2003, İstanbul 2003, s.138-159)

SONUÇ

Sonuç olarak söylenebilir ki, Hz. Eyyub bir İslam büyüğü olarak diğer Türk İslam uluları gibi, etrafında bir takım inanç ve uygulamalar gelişmiş bir peygamberdir. Mistik folklorun bu seyri doğal bir gelişme idi. Çevre halkları arasında ana dilleri farklı olan Türk költürlü kesimlerden Türkmen, Zaza ve Kırmancılar itibariyle, gerek Sünni ve gerek ise Alevi- Bektaşî olan halkın bu alandaki inançlarında da bir farklılık yoktur.

Ebu Eyyube'l- Ensari hazretlerinin

kabri İstanbul'un fethine kadar 8 asır ziyaret edilmiş, fetihden sonra ad 553-54 yıldır ziyaret ediliyor. Şu kibar-ı kelam'a göre; "bir mekanı şerefli yapan, o mekanda olan değerli kişi, mübarek varlık veya makamdır." (Prof. Dr. Hulusi Yavuz, "İslam Ziyaret merkezi Olarak Eyüp Sultan", Tarihi, Kültürü ve Sanatıyla III. Eyüpsultan sempozyumu Tebliğler 28-30 Mayıs 1999, İstanbul, 2000, s.282-289"

Eyüp Aleyhisselam'ın eweliyatı bir yana, sadece İslam tarihinden yola çıkıldığında, tarihi kıdemi asgari İslamiyet'le yaşattır. Birisi Peygamber diğeri sahabe, her ikisi de milli sınırlar içerisindeki bu iki ulu zatı, kültürel mayalanma ve din turizmi içerikli bir projede ele alabilmek, belki de İslam'dan din dışı unsurların ayıklanmasının yanı sıra, mistik folklor da hak ettiği önemi kazandıracaktır.

Halkların kültürlerini yaşamaları karşısında saygılı davranılması prensibi yanı sıra, halkların birlikte yaşama halklarına da saygılı davranılması gerektiğine inanıyoruz. Halk kesimleri arasındaki kültür zenginliğinden doğan yerel farklılığın siyasi amaçlı abartılması, bize göre, oryantalizmin sömürü amaçlı projelerindedir.

Türkiye'nin ve Türklüğün muarız bırakıldığı kültürel saldırıların, Türk sosyal bilimci, geniş anlamda Türk Türkoğları tarafından izale edilebileceğine ve ilmi sempozyumların da, bu amaçla fikir üretebilecek vasatlar olduğuna inanıyoruz. Bu itibarla Eyüp Aleyhisselam ile Eyüp Sultan arasında kurulabilecek çok yönlü kültür köprüsü ve etkinlik dayanışmasının önemine inanmaktayız.